

УДК 159.954.2:821.161.2-32Ф.Дудка

DOI: 10.31471/2304-7402-2023-18(69)-202-212

ОБРАЗИ-ХАРАКТЕРИ ЗБІРКИ НОВЕЛ Ф. ДУДКА «ДІВЧАТА ОЧАЙДУШНИХ ДНІВ»

Ольга Хомишин

*Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника;
м. Івано-Франківськ, вул. Шевченка, 57;
e-mail: olha.khomyshyn@pnu.edu.ua*

Мета. У пропонованій статті проаналізовано специфіку творення образів-характерів збірки Федора Дудка «Дівчата очайдушних днів», детермінованість поведінкової моделі персонажного світу ідеєю патріотизму, що пронизує ідейно-тематичний та художньо-образний рівні збірки, а також жанровою специфікою новели, за якої образ-характер розкривається в момент найвищої напруги.

Дослідницька методика окреслюється використанням герменевтичного й інтерпретативного методів, елементів структурного підходу й біографічного методу.

Результати дослідження засвідчують, що ідея національної самості, патріотизму визначає специфіку групування образів-персонажів збірки, своєрідність творення центральних образів-характерів, наснажених пасіонарною енергетикою. Як і належить у творах новелістичного жанру, ці образи розкриваються несподівано, в момент небезпеки. Якщо ж образ героїні не є центральним, то він моделюється значною мірою нюансуванням внутрішнього стану. Можна стверджувати, що значну роль у творенні «психологічного тла», настроєвості новел відіграє біографічний синерген.

Ключові слова: пасіонарність, образ-характер, новела, тема, ідея, стиль, поведінкова модель, біографічний синерген.

Постановка проблеми. Федір Дудко – один із письменників-емігрантів, що в 30-х роках минулого століття продовжили творити «державу слова» за межами загарбаної московсько-більшовицькою бандою України. Його проза позначена вольовою напругою, життєствердним пафосом, вірою в державницьке майбутнє України і високою художністю.

Стан дослідження. Проза Ф. Дудка (його новелістика, повісті, мемуаристика) становлять цікаву сторінку історії української літератури й боротьби за нашу незалежність. Однак письменник і досі залишається мало відомим. Від перших критичних розвідок Галини Журби, М. Матіїва-Мельника, Д. Донцова, Л. Луціва до сьогодні можна назвати

статтю Р. Федоріва «Портрети в різьблених рамах», статтю І. Бурлакової та розділ у монографії Н. Мафтин «У пошуках гранд стилю». Найповнішим на сьогодні дослідженням життя і творчості Ф. Дудка є дисертаційне дослідження О. Хомишин «Проза Федора Дудка в контексті західноукраїнської літератури 20-30-х років ХХ століття».

Виклад. Тема української революції, боротьби за державність України, що з середини 20-х років стає домінантною у творчості Ф. Дудка, опрацьовується ним і в збірці новел «Дівчата очайдушних днів» (Львів, Діло, 1937). У зв'язку з тим, що збірка перевидавалася у 1948 році в Авгсбурзі, дехто з дослідників (зокрібно – І. Бурлакова) помилково зараховують її до пізнішого – «мурівського» періоду життя і творчості письменника. Збірка мала кілька видань, тому важливо, що видання 1937 року вмістило (це засвідчує й рецензія М. Матіїва-Мельника) «дев'ять гарних оповідань»: «Над Дніпром», «Кумедна панночка», «Вистріл», «Кубанська козачка», «Прожектор», «Упир», «Сестра Людмила», «Заметіль», «Дід Яків». Три останні твори згодом увійшли до збірки «Заметіль», виданої Ф. Дудком в Авгсбурзі 1946 року.

Можна констатувати, що Ф. Дудко в цей період – уже цілком сформований белетрист з виразним індивідуально-авторським стилем та жанровими уподобаннями: його цікавлять перш за все малі епічні форми, бо й навіть розлогі оповідання, що майже нагадують повість, мають фрагментарну композицію, за якої кожен розділ тяжіє до певної жанрово-тематичної заокругленості, завершеності. Тому увага письменника до новелістичної форми викликана не тільки літературною модою, що панувала в 30-х на західноукраїнських та діаспорних літературних теренах, але й специфікою його художнього мислення.

Тематично новели двох збірок можна поділити на дві групи: ті, в яких піднята тема української революції, боротьби за державність України, або ж ті, де революційні події стають тлом для приватної пригоди персонажа, в яких виразно звучить мотив авторової ностальгії за батьківщиною, за рідною Чернігівщиною. Саме в новелах другої тематичної групи простежується відчутний вплив біографічного синергену Ф. Дудка. Однак і твори першої тематичної групи мають цей лірично-ностальгійний пафос, присутній в авторських відступах та пейзажах. Така стильова риса яскраво постає уже з перших сторінок збірки: новела, якою відкривається збірка – «Над Дніпром» – має своєрідне обрамлення, міні-пролог і міні-епілог, що стосується не так фабульної частини, не уточнення того, що відбулось із персонажами через певний час: це – ностальгійне послання автора самому собі, своїй молодості, малій батьківщині: «Роки мого життя – як розпатлані хмари в осінньому небі. Біжать у холодну безвість і все далі відносять мене від соняшних днів колишнього пережитого. Не знаю – може тільки через похмурість теперішнього видаються мені дні минулого такими ясними і може там нічого яскра-

вого ніколи й не було. Може. Але я весь лину думками до нього і, як мрію, дорогу мрію, ношу в своїй душі бажання пережити один хоч би день із тої низки колишніх соняшних казок, що променистою ясністю дивляться звідти на мене» [3, с.5].

Герой новели, учасник українського підпілля, що бореться проти «московської гідри» (внутрішній монолог персонажа дає нам уяву про конкретний період боротьби: українського гетьмана «тримають в золотім полоні залізні когорти німців, і під їх крилом російське золотопогонне офіцерство розправляєтся з народом як із бандою спійманих харцизів і конокрадів»), закоханий у свою соратницю – юну вихованку лісника Марусю, котра працює на підпілля як зв'язкова. Маруся відповідає йому взаємністю, хоча для ніжності, як вони самі усвідомлюють, час не настав: зараз треба цілковито віддаватись боротьбі. Небайдужий до Марусі ще один учасник підпілля – студент Дехтяренко. До зав'язки твір будується як чергування внутрішньо-сповідальних, настроєвих міні-монологів героя, діалогічних партій усіх трьох персонажів, повідомлень про певні дії героїв. Власне подієва частина розпочинається із принесеної Марусею звістки про зраду: німці робитимуть облаву в лісі. У дівчини є план порятунку. Здавалося б, розправа з викритим зрадником мала б стати кульмінаційним (або принаймні одним з таких) епізодом, однак про виконання вироку мовиться суворо-спокійно. Наступний епізод позначений більшою напругою. Тут автор застосовує свою майстерність у зображенні швидкого бігу часу і його сповільненого плину, майже зупинки: читач ледь не фізично відчуває свою присутність на горіщі лісничівки під час облави й обшуку: «Так тяглися дні. Три довгі страшні дні, що до краю вимучили нас». Вночі на четверту добу Дехтеренко виводить підпільників у безпечне місце. Своєрідне кульмінаційне загострення становить сцена прощання героя з Марусею, його щира віра в їхню зустріч у майбутньому.

Слід зауважити щодо жанру проаналізованого твору, що класичною новелою з традиційною новелістичною «шпилькою» (чи пуантом) та «вендепунктом» його назвати важко. Він досить наближений до ліричної новели внутрішньої акції, не зважаючи на фабульність. З іншого боку, сюжетний матеріал цілком надавався б для моделювання новелістичної архітекτονіки. Однак ота настроєва, пафосна домінанта ностальгії, заявлена у перших рядках твору, скерувала, на наш погляд, автора саме в таке жанрово-композиційне вирішення. Новела цікава перш за все настроєм – молодості, боротьби, краси рідної землі. Адже там, у тих днях, на березі тієї ріки, назавжди залишилася часточка серця не просто персонажа – самого автора: «Що потім сталося з ними – і досі не знаю. Ні з ним, ні з Марусею. Вир боротьби захопив мене. [...] Але мене нестримно тягне в минуле і хочеться пережити з нього один хоч би день» [3, с. 25].

Особливим чаром позначений образ Марусі. Він поданий легенькими штрихами, з акцентом на промовистих деталях – як зовнішності, так і характеру. Маруся сповнена світлої й легкої радості, яку випромінює юність; вона розумна й смілива, рішуча (під час облави дівчина залишається в господі, мусить спілкуватися з ворогами, найменшим хвилюванням не видати себе й захованих приятелів). В її образі нема легкового кокетства пещеної панночки. Та, найголовніше, вона свідомо віддана боротьбі за Україну. У сцені прощання дівчина нагадує Ярославну: «Хай Бог благословить дороги ваші!» І, здається, саме її незрима присутність – оцієї юності – й детермінує авторський жанрово-стильовий вибір на користь імпресії.

Таким же чаром оповитий образ Зіночки («Кумедна панночка»), «кумедної панночки», як називає приїжджу з Києва Свирид у розмові з Карбовським. Ліризований наратив цього твору виправданий присутністю ще одного персонажа – чарівної Десни, за якою Карбовський неймовірно тужив протягом двох років розлуки і щойно тепер, повернувшись, насолоджується її красою. І саме там, на Десні, відбувається його перша зустріч з кумедною панночкою. Моделювання ситуації «мила розмова ні про що» шляхом чергування реплік, милих пустощів Зіночки поєднано із зоровими настроєвими враженнями: «Гаряче сонячне проміння падає прямо на воду й розсипається тисячами блискіток. Блищить вода, сліпить очі – глянути на ріку не сила» [3, с.48]. Водночас такі елементи пейзажу працюють і на увиразнення образу героїні, є прихованим паралелізмом її характеру – такого ж динамічного, веселого, гарячого: «Над очима в Зіночки хитається легеньке пасмо волосся. Зіночка енергійним рухом голови відкидає його назад, але воно неслухняно спадає знову на чоло – і з-під нього зиркає на Карбовського пара гарячих, веселих, сліпучих іскор. Ні, це не Зіночка – це радість сонячна, це велике блакитне щастя!» [3, с.49]. Та дівчина далеко не легковажна пустунка. Її роздумивізії (нагадаємо: візійність – один із найжитковіших у Дудка прийомів розкриття внутрішнього світу персонажів) про минуле, про героїку козащини свідчать не тільки про романтичний склад характеру. У той же час сприйняття героїні очима закоханого в неї Карбовського «не цурається» й певного відтінку еротичності – він бачить «ямочки на голих, вище ліктя, руках, її точений стан, всю її милу, струнку, гнучку, молоду постать».

Фрагментарність і ліризація оповіді в Дудка поєднується з виразною фабульністю: дні радісних прогулянок перервала війна. На фоні загальної розгубленості й тривоги одна Зіночка виглядає спокійною: «Треба буде, – каже, – сама за хлопця переберуся, воювати підру». У другому розділі сюжетна лінія Карбовського розвивається автономно: мобілізація, поранення, очікування листів від Зіночки, революція, події в Києві – усе це моделюється автором як уривчастий монтаж різних реплік. На-

решті лист від матері – і звістка про Зіночку. Одного її брата розстріляли білогвардійці, іншого – червоні під Крутами. Хутір спалили, а над Зіночкою поглумилися.

Після шпиталю однорукий інвалід Карбовський, пливучи на пароплаві, в трюмі якого везуть заарештованих селян, засуджених до страти, з сумом дивиться на нічні деснянські кручі: «в цьому чорному гробовищі поховане все його життя. Поховані кістки його матері, поховане його кохання, поховане все минуле» [3, с.58]. Однак минуле швидко дає про себе знати: на одній з пристаней на пароплав заходять червоноармійці й попереджують капітана, що далі по Десні починається район, охоплений повстанням, тому слід дотримуватися посилених заходів безпеки.

Ф. Дудко знову засвідчує вміння будувати напружену й цікаву інтригу: невдовзі пароплав зупинили з берега, мовляв, треба підібрати загін червоноармійців, що ліквідував банду. Карбовський був дуже здивований, побачивши серед червоноармійців давнього приятеля Свирида. Згодом крізь сон він почув постріли, почався бій: Свирид і його «червоноармійці» виявились повстанцями. Напрута бою передається Дудком як шалений перебіг кінокадрів. Карбовський навіть не відчув, коли його поранили... Прийшовши до тьми в невідомій оселі, дізнався, що він – у отаманки Орлиці на хуторі над Десною.

Справжнім новелістичним поворотним пунктом стає епізод появи в кімнаті Орлиці: «Поспішна легка хода... Боже! Карбовський дивиться на неї – пізнає і не пізнає. Коротке обстрижене волосся, жупан, високі чоботи, козацькі шаравари... – Пізнаєте? Питає Зіночка і дивиться йому глибоко в очі».

Настроява, лірично-імпресіоністична в першій частині новела моделюється далі автором як героїчна, з пригодницькою інтригою в сюжеті. Однак її осердям є не Карбовський, а образ героїчної української дівчини – отаманки Орлиці, що постала у вирі буремних днів з «кумедної панночки».

Галерею жіночих образів збірки «Дівчата очайдушних днів» продовжує і образ графівни Наталки із новели «Вистріл». Донька національно свідомого аристократа, котрий приймає на постій і забезпечує провіантом українське військо, замальовується також веселою й пустотливою дівчиною, однак сміливою і рішучою в хвилини випробувань. Новела написана у звичній для Дудка манері: такі ж чергування пейзажних замальовок, внутрішніх монологів, майстерно вибудованих діалогічних партій. Цікавим здобутком у творі є опис бурі, сонячного дощу й веселки, що застали головного героя (старшину українського війська) з графівнами й сином управителя в лісі. Зав'язка твору – водночас і початки моделювання інтриги: підстрелений сотником невідомий виявився повстанчим розвідником. І коли в село вступили повстанці, сотника провадять на суд, вирок якого нічого доброго не віщує йому. Однак новеліс-

тична інтрига твору пов'язана якраз із образом Наталки: її раптове зникнення, а потім поява на суді й запевнення, що стріляла вона й поранила розвідника цілком випадково, розкривають зв'язок дівчини із повстанцями. Рішучість і розум дівчини допомагають їй врятувати коханого. Однак інтрига, як виявляється, до кінця не вичерпана: з епілогу стає відомо, що головний герой через багато років зустрів у одній із європейських столиць старшу графівну, від якої довідався, що й Наталка тут. Останнє речення, яким завершується новела, нагадує завершальний музичний акорд і становить ще один поворотний пункт: «Можете, правда, ще запитати мене, що сталося з Наталкою? Вона тепер – моя жінка».

Мужніми й рішучими, сповненими духовної краси, постають жіночі образи й у наступних новелах Ф. Дудка – «Кубанська козачка» та «Прожектор».

Сюжет першої новели розгортається на фоні боїв, що ведуться на подільській землі. З одного боку – більшовики, з іншого – підрозділи галицької армії, ще з іншого – банда отамана, що грабує ешелони. Потяг, яким їдуть персонажі, зупинився в полі, бо далі, кілька десятків кілометрів уперед, іде бій. У розмовах персонажа, що репрезентує самого автора, з його приятелем постає загальна картина подій на Україні. Прикметно, що вже в цій новелі Ф. Дудко осмислює уроки визвольної боротьби й причини поразки державницьких сил.

Дівчина, над якою так гостро кепкував приятель центрального персонажа, виявляється справжньою героїнею – вона випадково підслухала розмову бандитів, що зібралися несподівано напасти на поїзд: бандити засіли в житах, однак не помітили Настю. Попередити коменданта поїзда було дуже складно: дівчина знаходилась фактично серед бандитів. Новелістична напруга епізоду, майстерне зображення гострого почуття небезпеки, що переповнюють дівчину і юнака, котрі повзуть житом до колії, відверте зізнання персонажа, що йому хотілося сховатись і не ворушитись, і тільки сором перед Настею спонукав долати останні метри.

Досі скромна й мовчазна дівчина на фоні загальної розгубленості діє рішуче: з рушницею в руках заспокоює панікерів й організовує невеличкий загін оборони із пасажирів: «За п'ять хвилин поїзд завмер у тиші, а збоку його, розсипавшись у розстрільній, лежали за насипом три десятки мужчин із зброєю в руках» [2, с. 38]. Настя взяла на себе командування, її грамотна тактика допомогла відбити напад: «Перед вечором вийшов комендантський наказ, що оголошував подяку машиністці Насті Чміль, донці козачого осавула, за геройський подвиг». Однак новела не завершується на цій ноті: цікаво, що тут є свій «соколиний профіль» – книжка, яку читала Настя в житах («Debellogallico»), там і залишилась. І коли увечері в товаристві дівчина між іншим примовилась про це, Дмитро, який досі в розмовах із приятелем кпинив над нею, мовчки встав і

повернувся з нічної темряви із знайденою книжкою. Саме цей епізод і становить класичний «поворотний пункт».

Образ Насті моделюється у новелі спочатку крізь призму амбівалентного сприйняття очима двох юнаків, один з яких захоплюється її тендітністю, беззахисністю, а другий підозрює в найбільших гріхах. Окремі портретні штрихи засвідчують її вроду, справді делікатну й витончену. У зовнішності дівчини акцентується зворушливо дитяча тендітність – «ніяк не хотілося вірити, що ця дівчина врятувала не один десяток життів».

Однак характер дівчини – як і належить у творі новелістичного жанру – розкривається несподівано, в момент небезпеки. І зовсім незначна, на перший погляд, деталь – назва книги, яку читає дівчина, стає вдалим штрихом у довершеному сприйнятті цього образу.

Така ж смілива й відчайдушна героїня новели «Прожектор», підпільниця Наталка. Підірвати міст, яким рухаються окупаційні війська, випало її коханому, вона ж «визвалась товаришувати» йому. «Прожектор» – одна з небагатьох у прозовій спадщині Ф. Дудка новела з класичною композицією цього жанру. Тут наявний і типово новелістичний початок, без розлогих відступів: «Кинули жеребок. І коли він упав на мене, я широко оглянув присутніх, бажаючи знати, хто буде товаришувати мені» [3, с.88]. Мотив дороги й випробувань, на основі якого моделюється сюжет твору, сприяє динаміці розгортання сюжету, створенню новелістичної «Spannung». Читач затамовує подих, крадучись із персонажами нічними вуличками міста, полем, спускаючись до річки. На створення напруги викладу й передачі внутрішнього стану персонажів працює і динамічний опис степового вітру: «Вітер із шаленою силою гнав по полю, немов у смертельному жаху тікав від когось, шарпав нашу одіж і, пробиваючись до голого тіла, перебігав по ньому неприємним холодом» [3, с.91].

Короткі, уривчасті репліки персонажів чергуються із нюансуванням внутрішнього стану головного героя, його тривоги за кохану дівчину й переживань за те, щоб виконати якнайкраще поставлене підпіллям завдання, напруги від відчуття небезпеки. Ці відтінки передаються також і риторичними питаннями («Чи встигнемо до півночі?») та пейзажними деталями з акцентом на зіставленні діаметрально протилежних слів-маркерів, що означають статистику-динаміку: «Вітер скаженими поривами іноді налітав на нас і шумно шелестів навколо в сухому очеретинні. Я вдивлявся в воду. Вона була темна, як чорнило, і лише зрідка, як тьмяна срібна нитка, перебігали по ній сліпі, ледве помітні, блискучі змійки. І тільки хлюпінт води говорив про те, що по ній бігли хвилі» [3, с.93].

Наближення небезпеки відчувається майже фізично – в міру того, як із нічної темряви вимальовується громаддя мосту. Напруга сягає

сплеску – «несподівано щось блиснуло в пільмі і, освітивши нас, забігло довгим вогневим хвостом по мосту. Прожектор!» Подальший розвиток сюжету нагадує перебіг кінокадрів чорно-білого фільму, в яких домінує світло й тінь, блискавичний рух і завмирання на місці. Раптом у це напружене змагання вривається звуковий образ – тонкий протяжний свист потягу. В одній тональності, що продовжує обігрувати ефект динаміки, мовиться про думку, яка блискавкою проноситься в голові персонажа: «Не встигну!». Моделювання композиції кульмінаційного епізоду відбувається за допомогою деталей, що передають швидко наближення потягу, обмацування прожектором кожної п'яді території біля мосту, перегуків вартових («Сматр-і-і!») й долання перепон людиною. Нарешті чорний пакет прилаштовано. І коли «іскра змійкою побігла по шнурі», а підпільники вже були знову в човні, раптом сліпучий сніп прожектора вихопив їх із рятівної темряви. Кулеметна черга просвистіла над головами, не залишаючи надії на порятунок, «і в ту ж саму мить», коли по мосту «з шипінням і свистом замиготів світлами в його залізному ажурі» поїзд, «щось пекельним громом ударило в землю й небо. Прожектор миттю згас і з тріском і страшним плескотом усе позаду нас провалилося в чорну холодну безодню» [3, с. 97]. Вибух, що відбувся так вчасно, став не тільки відмінно виконаним завданням, але й порятунком героїв. На рівні композиційному – це типово новелістична «шипілька». Однак, як уже наголошувалось, Ф. Дудко уважний до поетики назви. Його твір називається «Прожектор», але не «Вибух». Тому акцент у творі все ж на домінанті кохання, тій радості, що «блискавкою освітила душі» героїв, коли вони зрозуміли, що врятовані. І відповідь дівчини взаємністю («В душі моїй заблисло і простягнулося довгим пасмом у майбутнє ясне світло прожектора») трансформує лейтмотивну деталь, що несла навантаження небезпеки, у пафосну домінанту «незнищенності молодості світу» (М. Наєнко).

На тлі непростой й тривожної доби розгортаються і події новели «Упир». Власне, тут увагу зосереджено на приватній події з життя персонажа, при чому, як у класичній новелі, акцент – на незвичайності цієї пригоди (навіть не самої події, скільки особи, що спричинилася до неї). Повертаючись із гостин в період дії комендантської години (затримався, бо – «п'яний від кохання»), Микола тривожно почувається на вулицях завмерлого міста. Внутрішній стан персонажа передають слухові й зорові деталі – тужливе гудіння телеграфних стовпів, порівняння темних, неосвітлених і мовчазних будинків з «величезними гробівцями на вселенському цвинтарі». Деталь, що творить «вольтову дугу» із назвою твору. Місто, таке знайоме вдень, в нічний містичний час відкриває інше, потаємне обличчя. Тишу порушують тільки далекі глухі вибухи снарядів та пориви вітру. Раптом пролунав постріл, і «ліниво заклацали на бруку кінські підкови»: «У повозі сидів у чорному однострої денікінський офі-

цер». Те заспокоєння, яке відчув Микола (бо не патруль же!), раптом змінюється на усвідомлення страшнішої, ніж від патруля, небезпеки. З поведінки офіцера хлопець розуміє, що дивний золотопогонник виїхав на страшне полювання: він просто розстрілює і грабує поодиноких перехожих. Аби уникнути розстрілу на місці, Микола вимагає везти його в комендатуру. Та офіцера цікавлять гроші. Хлопець запевняє, що кишені його порожні. Коли йому дозволено йти, раптом «щось ніби штовхнуло його в плечі. Він озирнувся й інстинктивним відрухом руки відкинув націлений у його голову карабін». Кульмінація вибудовується в напрузі боротьби двох чоловіків – навіть коли Микола бачить, що один із пальців на його руці обідраний до кістки, він шалено бореться за карабін. Бійка і репліки, що її супроводжують, триває досить довго – й увесь час візник залишається непорушним. Обидва чоловіки виснажені, однак ніхто не відпускає зброю. Здавалося б, патруль, увагу якого привернула ця ситуація, розв'яже її, однак офіцер наполягає на негайному розстрілові Миколи – мовляв, упіймав комуніста, шпигуна. Врешті ситуація щасливо вирішується: Миколу допитують в комендатурі й з перепусткою на руках відпускають. Хлопця переповнює піднесений настрій – він врятований. І раптом за рогом лунає постріл. За кілька кроків Микола бачить знайомий повіз, а біля нього, «припавши на коліно, стояв схилений над трупом капітан і покvapно порпався в його кишенях» [3, с.86]. Напруга сягає екстрему ще одного кульмінаційного загострення – Микола схопив карабін, що лежав поруч, і вистрелив катові в голову. І своєрідним новелістичним поворотом стає репліка візника, що досі мовчав, як сфінкс: «Чи не маєте сірничка, добродію?». Миколу охоплює панічний страх – він щойно при свідкові вбив офіцера... Однак візник, запаливши цигарку, взявся за віжки й промовив: «Треба поїхати до командатури та заявити, що хтось уконтрапупив цього сволоча. На добраніч, пане!»

Останній твір збірки за жанром – також новела в рамці: колишній козак української армії розповідає про пригоду, що трапилась із ним під час виконання бойового завдання. Прикметно, що тема визвольних змагань поєднана тут з мотивом поклоніння перед красою жінки – фізичною і духовною, а також із мотивом долі, випадку, адже саме випадок дав можливість Палієнкові зустріти ту, кохання до котрої зігриває його серце вже багато років на чужині: «Я прийшов до висновку, що різні випадки й пригоди в житті, мов дорожні знаки, спроваджують людину на той шлях, яким їй призначено йти» [1, с.117]. Цікаво, що в структурі тексту Дудкової «Заметілі», зокрема в названому мотивові, виразно вчувається інтертекстуальний перегук із пушкінською «Заметіллю». У таку ж сніговію, в яку трапилась доленосна пригода з Бурміним, вирушив назустріч своїй долі й козак української армії Палієнко. Виконуючи завдання командира, Палієнко збився з дороги й потрапив до рук денікінців. У сюжеті твору присутній пригодницький елемент: селянин, у чийй коморі

ув'язнили козака, допомагає йому втекти. Однак на момент утечі в село вривається козацька сотня: тепер уже Палієнко ловить своїх катів, не даючи їм змоги врятуватися втечею. Уполювавши золотопогонника, котрий особливо знущався над ним, козак припускається помилки (на прохання в'язня розв'язує тому руки): Самоваров тяжко ранив Палієнка. Три дні марив козак у гарячці, а коли прийшов до тями, побачив вродливу дівчину, що турботливо доглядала його.

Слід зауважити, що жіночі образи займають у творах Ф. Дудка одне з центральних місць: від Анни Ярославни в «Стрибожій онуці» – до галереї мужніх і красивих жіночих постатей збірки «Дівчата очайдушних днів». Це чарівні не тільки зовнішньо, але й красиві духовно жінки. Однак в останній новелі збірки – новелі «Заметіль» – письменник накреслив тип «неоціненної української дівчини, якій немає рівних серед жінок усіх народів світу» [1, с.120].

Висновки. Таким чином, зроблений нами аналіз творів збірки «Дівчата очайдушних днів» дає можливість узагальнити: ідейно-тематичний та жанрово-стильовий рівні цієї збірки детерміновані романтичним світовідчуттям, що виявляється в текстах як реалізація ідейного вектору та елементів естетики й поезики активного романтизму, оприявнює вплив особистісно-сугестивного чинника (зосібна й ностальгії за батьківщиною), що виявляється у виразній імпресіоністичній стильовій домінанті. Тематичний спектр збірки (тема визвольних змагань, у рамках якої реалізується мотив випадку як долі, кохання, що трансформується в мотив незнищенності краси світу) знайшов утілення в жанрах оповідання (у тому числі – наближеного до повісті), образка, ліричної новели внутрішньої акції та класичної новели (у тім числі – двовершинної).

Література

1. Дудко Ф. Заметіль. Оповідання / Федір Дудко. – Авгсбург, 1948. – 122 с.
2. Дудко Ф. Кубанська козачка // Збірка українських новель. Наукове товариство ім. Т.Шевченка в Америці / Федір Дудко. – Нью-Йорк, 1995. – С. 254–265.
3. Дудко Ф. Дівчата очайдушних днів. Оповідання / Федір Дудко. – Львів, 1937. – 133 с.
4. Журба Г. Федір Дудко / Галина Журба. “Дніпро” на 1937 рік. – Львів, 1936. – С. 125-128.
5. Зубенко І. Галина. Повість із часів визвольної боротьби / І.Зубенко. – Коломия: Ока, 1934.-136 с.
6. Зубенко І. Княгиня Романова. Повість (і І. Филипчак).Історична повість з XIII віку. – Коломия: Ока, 1927; / І.Зубенко // Львів,Червона калина. – 1990; у кн. І.Филипчака” Княгиня Романова”. – С.169-270.
7. Зубенко І. Хуторянка. Образок з Великої України / І. Зубенко // Жіноча доля. – 1926. – С.30-47.

8. Матіїв-Мельник М. Федір Дудко. Дівчата одчайдушних днів // Матіїв-Мельник М. Твори / Микола Матіїв-Мельник. – Львів: Наук. Т-во ім. Т. Шевченка, 1995. – Число 4. – 604-605.
9. Мафтин Н.В. У пошуках “Grand” стилю: західноукраїнська та еміграційна проза міжвоєнного двадцятиліття: [монографія] / Наталя Мафтин. – Івано-Франківськ: ЛІК, 2011. – 336 с.
10. Мафтин Н.В. Західноукраїнська та еміграційна проза 20–30-х років ХХ століття: Парадигма реконквісти: [монографія] / Наталя Мафтин. – Івано-Франківськ: ВДВ ЦІТ Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника, 2008. – 356 с.

IMAGES-CHARACTERS OF FEDIR DUDKO’S COLLECTION OF SHORT STORIES "GIRLS OF DESPERATE DAYS"

Olga Khomyshyn

Vasyl Stefanyk Precarpathian National University;
76000, Ivano-Frankivsk, Shevchenko st., 57;
e-mail: olha.khomyshyn@pnu.edu.ua

The proposed article analyzes the specifics of the creation of character images in the collection "Girls of Desperate Days" by Fedir Dudko, the determinism of the behavioral model of the character world by the idea of patriotism, which permeates the ideological-thematic and artistic-figurative levels of the collection, as well as the genre specifics of the novel, in which the image-character is revealed at the moment of the highest tension.

The research methodology is outlined by using hermeneutic and interpretive methods, elements of the structural approach and the biographical method. The results of the study prove that the idea of national identity, patriotism determines the specificity of the grouping of images-characters of the collection, the originality of central images-characters creation, inspired by passionate energy. As befits the novelistic genre works, these images are revealed unexpectedly, at the moment of danger. If the heroine image is not central, it is modeled to a large extent by the internal state nuance. It can be stated that biographical synergism plays a significant role in the creation of the "psychological background", mood of the novel.

Keywords: *passion, image-character, short story, theme, idea, style, behavioral model, biographical synergism.*